

AVRAM IANCU - 200!

**Mihai Eminescu, director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iași,
1874- 2024 (150 de ani)**

Nicolae IOSUB

**„Nu e carte să înveți,
Ca viața să aibă preț-
Ci trăiește, chinuiește
Și de toate pătimește**

Ș-ai s-auzi cum iarba crește”.

(M.Eminescu- *În zadar în colbul școlii*, 1880)

Mihai Eminescu, încă din fragedă copilărie, a trăit într-un mediu în care se găseau cărți vechi, cronici, cărți de religie și piese de teatru, cărți care se aflau în biblioteca tatălui său. Aceste cărți au fost citite și de poet, după ce a învățat de timpuriu, tainele scrisului și cititului. În casa părintească se găsea o bibliotecă destul de bogată, completată mereu de Gh. Eminovici, dar și la mănăstirea Agafton el are ocazia să învețe cititul pe cărțile bisericești, ajutat fiind de mătușa sa, maica Fevronia. Se spune că pe una din cărțile de aici ar fi rămas o însemnare autografă a lui Eminescu.

La Ipotești, Eminescu a copilărit în tovărășia fratelui său, Ilie, de la care a învățat primele buchii, a citit și a scris de pe cărțile de școală ale acestuia și ale fraților săi mai mari: Șerban, Iorgu și Niculai. Tatăl său, văzând preocupările sale pentru carte, îl lăsa în camera în care ținea biblioteca și, unde, în zilele de duminică și de sărbători, avea acces toată familia. În cursul săptămânii numai Mihai putea cerceta biblioteca, având cheile încredințate de tatăl său, bucuros că fiului său îi place cartea. Așa a ajuns copilul și adolescentul Mihai să iubească și să prețuiască cărțile de timpuriu, ceea ce va face toată viața lui.

Mihai Eminescu, încă din copilărie și adolescență, a prins drag de carte, citea cu nesaț tot ce găsea, reușind să-și formeze o cultură vastă, mult peste cea a colegilor săi, fiind apreciat de aceștia, pentru cunoștințele lui din diferite domenii.

În școlile de la Cernăuți, Viena și Berlin, Eminescu a îndeplinit funcția de bibliotecar, fiind preocupat de protejarea cărților și completarea acestor biblioteci cu alte cărți. El însuși, cumpăra frecvent cărți și manuscrise, formându-și o bibliotecă importantă, de care nu s-a despărțit niciodată.

Trăind într-un mediu unde cărțile erau la mare preț, Mihai Eminescu devine, mai târziu, el însuși mare iubitor și colecționar de carte, ceea ce a făcut ca, în diferite locuri pe unde a trăit și a muncit, cărțile să-i fie singura și cea mai prețioasă avere a sa. Când se muta dintr-o localitate în alta sau dintr-o locuință în alta, principala și cea mai grea problemă pentru Eminescu era să-și transporte biblioteca, apreciată de colegii și de prietenii săi.

În scurta lui viață, Eminescu a dăruit cu bucurie, prietenilor sau celor ce l-au îngrijit, câte o carte cu autograful său. Astăzi se cunosc puține din aceste cărți dăruite de poet și ele sunt la mare cinste în bibliotecile în care se găsesc.

Grija și dragostea sa față de cărți și, în special de cărțile vechi și manuscrise, l-au făcut ca, în patru rânduri, să se ocupe de câte o bibliotecă: la Cernăuți, de biblioteca profesorului de română, Aron Pumnul, la Universitatea din Viena, de biblioteca Societății „România Jună”, la Iași ca director al Bibliotecii Centrale Universitare și în perioada 1884- 1886, ca subbibliotecar la aceeași bibliotecă. În aceste perioade, poetul a fost un om fericit, înconjurat de cărți, așa cum îi plăcea lui cel mai mult.

În anul 1874, după terminarea studiilor la Universitatea din Berlin, fără să-și fi dat doctoratul, Mihai Eminescu se întoarce la Iași, cu gândul să-și găsească o ocupație, din care să-și asigure cele necesare traiului zilnic. Titu Maiorescu aștepta ca Eminescu să-și susțină doctoratul în filozofie, pentru care fusese ajutat cu 300 de taleri, dar Eminescu, care nu se simțea suficient de pregătit pentru doctorat, revine în țară, spre nemulțumirea binefăcătorului său, care îi scrie lui Negruzzi: „Doctoratul ce-mi promisese să-l facă, pe baza cărei promisiuni i-am mandat subvențiunea anume pentru acel scop. Lipsirea lui la făgăduința dată ar fi greu de calificat între amici”.

Eminescu sosește în gara Iași, cu trenul accelerat Paris- Berlin- Viena- Lemberg- Suceava- Pașcani – Iași. Este întâmpinat de junimistul Vasile Pogor în pragul casei sale cu urarea: „Bine ai venit la Eși, domnule Eminescu!” și l-a găzduit o bună bucată de vreme.

AVRAM IANCU - 200!

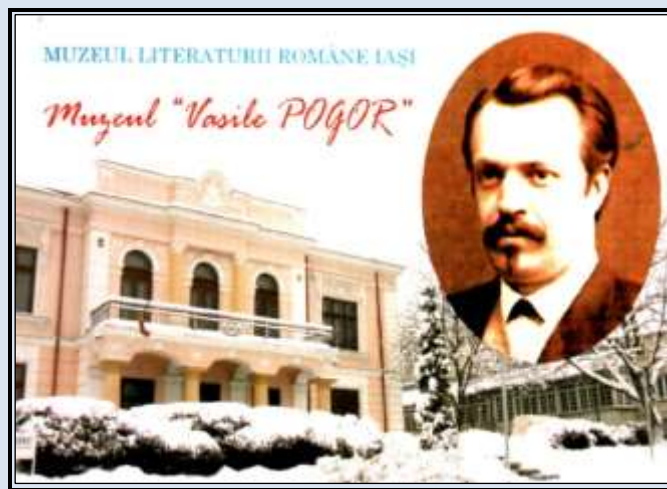

La data de 23 august 1874, deși cu studiile neterminate, cu ajutorul lui Vasile Pogor și a lui Titu Maiorescu, Eminescu este numit director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, cu un salariu de 200 lei noi, lucru ce l-a făcut pe poet să declare că: „Sunt fericit...ferit de grija zilei de mâine... trebui să mă bucur de norocul ce-a dat peste mine”.

Mihai Eminescu, la preluarea funcției de bibliotecar, scrie Veronicăi Micle: „Sunt fericit că mi-am ales un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetări. Ferit de grija zilei de mâine, mă voi confunda ca un budist în trecut, mai ales în trecutul nostru atât de măreț în fapte și oameni. Voi fi obligat moralmente d-lui Pogor care m-a găzduit și care mi-a găsit acest culcuș dem pentru iernile mai friguroase... Înțeleg prin ierni, schimbarea răutăcioasă a semenilor noștri, care caută să lovească chiar și-n cei ce nu se pot apăra. Cunosc năravurile politice de la noi, de aceia mă îngrijesc, cu toate că trebuie să mă bucur de norocul ce-a dat peste mine” (Fragment de scrisoare către Veronica Micle din 14 septembrie 1874).

Gara feroviară din Iași- ilustrată din 1912
Aici sosește Eminescu în 1874

Casa Pogor, azi Muzeul Literaturii
Române din Iași

Titu Maiorescu, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, face propunerea de numire a lui Mihai Eminescu în funcția de bibliotecar, ceea ce Consiliul de Miniștri aprobă: „Astăzi 23 august 1874, Consiliul Miniștrilor luând în deliberare referatul d-lui Ministru al Cultelor și al Instrucțiunii publice sub nr.7719, prin care se propune numirea d-lui M. Eminescu, doctorand în filozofie, în postul de bibliotecar al Bibliotecii centrale din Iași.

În virtutea dreptului ce ni se acordă prin Înaltul Decret al măriei sale domnitorului, nr.1382, de la 3 iulie expirat:

Decide:

Domnul Mihail Eminescu este numit provizoriu în postul de bibliotecar al Bibliotecii centrale din Iași, în locul d-lui Samson Botnărescu, trecut într-alt post și sub rezerva confirmării ulterioare a acestei numiri de către măria sa domnitorul, după întoarcerea în țară. L. Catargi, G. Gr. Cantacuzino, Al. Lahovari, T. Maiorescu”.

Calitatea lui Eminescu de „doctorand în filozofie” este completată cu cerneală neagră de către T. Maiorescu, pe locul gol și, tot cu cerneală neagră iscălește decizia. Maiorescu spera că Eminescu o să-și dea doctoratul în filozofie și să-l numească profesor la Universitatea din Iași.

Mihai Eminescu este numit bibliotecar, în locul lui Samson Botnărescu, trimis prin ordinul nr.7818, din 24 august 1874, director la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, sub rezerva semnării decretului, la venirea în țară a domnitorului.

Pe 30 august 1874, Mihai Eminescu depune jurământul, în fața rectorului Universității din Iași, de care ținea biblioteca: „Jurământ. Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoare și conștiința mea:

Credință domnitorului românilor Carol I și constituțiunii țării mele;

De a-mi îndeplini cu sîntenie datoriile ce-mi impune funcția mea;

De a aplica legile și de a mă conforma legilor întru toate și pentru toți, fără pasiune, fără ură, fără favoare, fără considerațiune de persoană, fără nici un interes direct sau indirect.

Așa să-mi ajute Dumnezeu,

Mihaiu Eminescu”

(Gheorghe Ungureanu- Eminescu în documente de familie, Editura Minerva București, 1977).

AVRAM IANCU - 200!

La 1 septembrie 1874, Mihai Eminescu, a luat în primire postul de bibliotecar, pe baza unui proces-verbal, semnat de S. Botnărescu și de el, dar nu au numărat cărțile, așa cum le indicase T. Maiorescu: „Comunicând d-voastre această numire, am onoare a vă invita să intrați în atribuțiunile postului ce vi s-a încredințat la 1 septembrie viitor, de când va începe onorariul convenit d-voastre după buget, însă mai înainte de aceasta veți depune jurământul legiuit în prezența domnului rector al Universității din Iași și veți primi apoi de la predecesorele d-voastre, în vedere cu cataloagele existente, opurile ce aparțin acestei biblioteci, dota, mobilierul și cancelaria ei” (Arhivele Statului București, *Fondul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dosar 2588/1874).

Observăm că în documentele de numire, Eminescu este bibliotecar și nu director al bibliotecii, funcție inexistentă, el fiind în subordinea directă a rectorului Univesității din Iași, Ștefan Micle, soțul Veronicăi Micle. Totuși, Eminescu răspundea de toate problemele bibliotecii, ca un adevărat director de astăzi, semnând toate actele și documentele, privitoare la bunul mers al activității acesteia.

Pe 16 octombrie 1874, la Sinaia, domnitorul Carol I, semnează decretul de numire:

„Am decretat și decretăm:

Art. I. D-nul Mihail Eminescu, doctorand în filozofie, care prin jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri, nr.20, de la 23 august trecut, a fost numit provizoriu în funcțiunea de bibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași, în locul d-lui Samson Botnărescu, trecut în alt post, este confirmat în zisa funcțiune.

Art. II și ultim: Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor este însărcinat cu executarea acestui Decret. Dat la Sinaia, la 16 octombrie 1874, Carol, Nr.1748”.

Mihai Eminescu conduce Biblioteca Centrală Universitară din Iași, cu multă pricepere și dăruire, având preocuparea de a achiziționa cărți vechi și manuscrise, necesare bibliotecii, așa cum a făcut cu achiziția de la anticarul Israel Cuperman, a unor cărți vechi și manuscrise, în valoare de 400 lei, pe 17 ianuarie 1875. El conduce biblioteca până pe 30 iunie 1875, când este numit revizor școlar pe județele Iași și Vaslui.

Eminescu predă biblioteca cu Proces-verbal, din 2 iulie 1875, lui Dimitrie Petrino, noul bibliotecar. Din procesul- verbal încheiat, se poate observa că biblioteca avea:

- Cărți- 10.072 opuri în 15.559 exemplare și 26.970 volume,
- Monezi și medalii-799 bucăți,
- Rarități- 234 bucăți,
- Mobilier divers pentru cărți, monede și medalii,

Toată averea bibliotecii era expusă în cele cinci saloane ale bibliotecii, unde avea cancelaria și bibliotecarul Mihai Eminescu.

Eminescu face aceeași greșală ca la primirea inventarului și nu face numărătoarea cărților la predare, deși mai continuă activitatea de bibliotecar încă două luni, Petrino intrând în concediu. Acest lucru va duce la acel proces rușinos, intentat de Petrino, pe motiv ca lipsesc o parte din cărți și parte din mobilier, purtându-l pe Eminescu prin justiție, proces politic la inițiativa liberalilor ieșeni.

Localul Bibliotecii Universitare Iași- ilustrată din 1915

AVRAM IANCU - 200!

Nr.10(50/septembrie 2024)

În urma unor aranjamente politice de culise, Eminescu rămâne la bibliotecă până la 1 iulie 1875, când pe neașteptate, este numit revizor școlar peste județele Iași și Vaslui, în timp ce noul director Dimitrie Petrino, cu acordul unor notabilități ale partidului liberal, îi vor face viața grea lui Eminescu, căruia i se deschide proces pentru însușire de cărți și mobilier, dar până la urmă, instanțele de judecată absolvindu-l de orice vină.

Majoritatea criticilor literari, exegeți ai operei eminesciene, sunt de acord că perioada cât poetul a fost bibliotecar și revizor școlar a fost cea mai prolifică a creației sale. Fie că Iașul „Junimii” cu împrejurimile, parcurile și teii săi se potriveau cu firea sa romantică, fie apropierea de vechii săi prieteni și Veronica Micle, în perioada șederii sale în „dulcele târg”, Eminescu a compus și publicat cele mai frumoase poezii ale sale, lăsându-ne moștenire adevărate mărgăritare de limbă, armonii și simțire românească.

Veronica Micle- acuarelă

Mihai Eminescu- pictura Mișu Pop

În perioada cât M. Eminescu a lucrat ca director al Bibliotecii Centrale Universitare, a îndeplinit și alte atribuțiuni, trasate de minister. Astfel, el a colaborat la dicționarul *Brockhaus*, la propunerea lui Maiorescu, care scrie lui Negruzzi: „Fă bine amintește lui Eminescu să-mi comunice de urgență lista tuturor articolelor, despre care crede, că trebuie să figureze în *Conversation- Lexicon Brockhaus*, precum și acelor ce ar trebui eliminate din ultima edițiune. Am primit o scrisoare de la Brockhaus, care aprobă colaborarea lui Eminescu”.

În scrisoarea lui F.A. Brockhaus din Leipzig, din 12 iulie 1875, acesta îi comunică lui Eminescu condițiile colaborării lor, în care, printre altele precizează: „Din prima expediere nesolicitată vor fi neapărat acceptate București și Brăila și poate chiar încă una sau alta din cele rămase, asupra căreia redacția se va decide treptat, în măsura în care articolele ajung la cules.

În afară de aceasta, vă mai rog să revedeți din ediția a XI-a articolele: Bolintineanu, Botoșani, Brătianu și să le expediați în cursul următoarelor 6-8 săptămâni, eventual și mai târziu. Prea supus, F.A. Brockhaus”.

În această activitate, Eminescu a fost ajutat de activitatea sa de bibliotecar, la Biblioteca Universitară din Iași, aici găsind cărțile necesare pentru documentare.

În baza cunoștințelor sale vaste din diferite domenii ale literaturii, filozofiei, istoriei și a științelor sociale, Eminescu este solicitat să participe la examenele semestriale ale elevilor diferitelor școli din Iași, sau în comisiile de examinare a profesorilor.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.10(50/septembrie 2024)

Rectorul Ștefan Micle îl numește ca observator în comisia de examinare a elevilor Școlii normale „Vasile Lupu” din Iași, unde director era Samson Botnărescu, prietenul său. Examenul era la sfârșitul semestrului I de școală, în luna ianuarie 1875. În adresa din 30 decembrie 1874, rectorul Ștefan Micle înștiințează pe Botnărescu despre componența delegaților: „Domnule Directore, Am onoarea de a vă face cunoscut că pentru examenele semestrului I ale anului școlar de la Institutul ce dirigeți am delegat pe d-nii G. Buțureanu, M. Eminescu și dr. Criste Buicliu” (Arhivele Statului din Iași, Dosarul 6/1874, fila 32-Școala Normală „Vasile Lupu”).

În septembrie 1874, Mihai Eminescu este numit, din partea ministrului Titu Maiorescu, în juriul de examinare pentru ocuparea catedrelor vacante de la Liceul din Botoșani (Liceul A. T. Laurian). Din acest juriu, în afară de Eminescu mai făceau parte: Samson Botnărescu, Zaharia Columb, profesorii universitari Șt. Micle, N. Culiianu și academicienii N. Quintescu și I. Caragiani. Documentele concursului, 10 procese verbale semnate și de M. Eminescu, se găsesc în arhiva Universității din Iași, *Dosarul 214/1874- Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza din Iași* (serie nouă, Secțiunea III,c), *Limbă și literatură*, tom XI (1965), fascicolul 1, pag.108.

Mihai Eminescu, în perioada de activitate ieșeană, a fost și profesor, predând limba germană și logica la Institutul Central din Iași, a predat istoria la Pensionatul de fete condus de Emilia Humpel și, în perioada când era bolnav, 1884-1886, a predat statistica și geografia la Școala Comercială din Iași, fără manuale, ceea ce i-a creat multe dificultăți.

Ca profesor, Eminescu era de o corectitudine și exigență desăvârșită, motiv pentru care a intrat în conflict cu elevii Institutului Central din Iași, care, nemulțumiți de notele primare, au făcut o grevă, în urma căreia poetul a renunțat la orele de germană.

Cât privește locul în care a funcționat Biblioteca Centrală trebuie spus că spre norocul municipiului Iași edificiul s-a păstrat, la exterior cel puțin, exact ca acum 150 de ani. Clădirea cu un singur etaj era împrejmuțată cu gard din piatră din care se mai păstrează astăzi o mică porțiune precum și o poartă masivă cu boltă bine conservată la care se mai observă, încastrate în zid, balamalele groase din fier, de care erau fixate ușile din fier forjat. În partea superioară poarta avea și un înscris care nu s-a păstrat. În anul 1993, academicianul Constantin Ciopraga și-a dat girul pe un proiect de placă comemorativă, dar ea a fost dezvelită cu înscrisul puțin modificat față de proiect: „ÎN ACEASTĂ CLĂDIRE ÎNTRE ANII 1874-1875 A FUNCȚIONAT CA BIBLIOTECAR MIHAI EMINESCU „LUCEAFĂRUL POEZIEI ROMÂNEȘTI”. În momentul de față, în fosta bibliotecă se află Rectoratul Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași.

Cu prilejul venirii la Iași a regelui Ferdinand, la inaugurarea noului Palat Administrativ (11 oct. 1925) primarul de atunci, Constantin Toma, i-a sugerat suveranului „...să eternizeze numele și glorioasa lui domnie la Iași printr-o Fundație Regală, așa cum făcuse și regele Carol I la București, înălțând monumentală fundație ce-i poartă numele...”.

Regele Ferdinand s-a arătat entuziasmat de propunere, hotărând chiar locul amplasării, adică la intersecția străzii Păcurari cu bulevardul Carol I. Lucrările au început în anul 1930 și au fost terminate în anul 1933, proiectantul și conducătorul lucrării fiind arhitectul Jotzu, iar noul edificiu s-a numit „Fundația Regele Ferdinand I”.

În momentul de față aici își are sediul Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, având în latura dinspre bulevardul Carol, cunoscutul monument al *Luceafărului*, iar după lucrările de modernizarea pieții din vecinătate, i s-a dat de asemeni numele de Piața „Mihai Eminescu”. În partea superioară a fațadei bibliotecii se află un număr de 10 medaloane cu chipurile lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Miron Costin, Ion Creangă, Ion Neculce, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Titu Maiorescu, Petru Poni, A.D. Xenopol și Gh. Asachi. Alături este amplasată statuia lui Mihai Eminescu, operă a sculptorului Ioan Schmidt-Faur, din anul 1929.

